

Vaativat eropalvelut esimerkkinä OT-työryhmän toiminnasta

Alla olevaan taulukkoon on tunnistettu asioita/ilmiöitä, joita ei nykyisellä palvelujärjestelmällä ja käytössä olevilla menetelmillä välttämättä pystytä auttamaan toivottuun lopputulokseen, eli siihen, että lapsi ja perhe voisivat jatkaa turvallista arkea erotilanteen jälkeen. Tampereen OT-alueen vaativien eropalveluiden työryhmä on luonut ehdotuksen toimintamallista, joka näissä tilanteissa voisi olla tarpeellinen ja toimiva.

Vaativien erotilanteiden tunnistamiseen on tarpeen luoda *Erotilanteiden riskinarviointilomake* perus- ja erityistason työntekijöiden avuksi niihin tilanteisiin, kun mietitään, olisiko kyseessä mahdollisesti tilanne, johon on haettava apua OT-tasolta. OT-riskinarviointilomakkeeseen laatimiseen toivotaan THL:n apua, koska vaativat eropalvelut tulevat olemaan kaikilla OT-alueilla yhteinen asiakokonaisuus (vrt. LASTA-taustatietokartoitus <https://thl.fi/documents/647345/0/LASTA-taustatietolomake/cbf445b6-c865-4d62-9779-342bc23cf780> tai MARAK-riskinarviointilomake https://thl.fi/documents/605877/1663634/marak_riskinarviointilomake_suomi.pdf/c3714af4-9d8a-4591-a0ab-222d525fa551)

Asiakokonaisuus	Kriteeristö/Tunnistaminen perus- ja erityistason palveluissa
Pitkittyneet ja toistuvat huoltoriidat Erotilanteet, jotka jatkuvat käräjäoikeuden päätöksestä huolimatta	Kieltäytyminen palveluista: tilanteet, joissa ero lapsen hyvinvointia vaarantava, ammattilaisen arvion mukaan perheellä palvelutarve, mutta perhe ei ota vastaan/sitoudu apuun Toisaalta voi esiintyä myös palveluiden ylikäyttöä; yritetään auttaa monella taholla yhtä aikaa. Toimenpiteet ja palvelut eivät auta, toimijoiden neuvottomuus ja tehtyjen toimien vesittyminen Konkretisoituu täytäntöönpanoriidoissa. Epäily vieraannuttamisesta
Erotilanteet, joissa lapsi jo traumatisoitunut/traumatisoitumassa	Lapsella vakavia oireita, jotka alentavat lapsen toimintakykyä. Vanhempien riita ylläpitää lapsen stressiä ja estää lapsen tuen/hoidon onnistumisen.
Tilanteet, joissa lapsi <ul style="list-style-type: none">• kieltäytyy tapaamasta toista vanhempaa• pelkää toista vanhempaa	Huomioitava, että tämä voi olla myös täysin adekvaattia toimintaa lapsen taholta, jolloin se on pikemminkin oire jostain muusta ongelmasta, esim. vanhemman väkivaltaisuudesta.
Erotilanteet, joihin liittyy <ul style="list-style-type: none">• vanhemman vakavaa psyykkistä sairautta /kehitysvammaisuutta• /muuta erityisyyttä, esim. vieraannuttamista	
Erotilanteet, joihin liittyy vakavaa väkivaltaa tai sen uhkaa <ul style="list-style-type: none">• myös eron jälkeinen vaino	Miten tunnistetaan? Esim. väkivalta, joka ei täytä rikosoikeudellisia kriteerejä, voi silti olla lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle äärimmäisen haitallista.

<ul style="list-style-type: none"> • Erotilanteet, joissa samalla kaltoinkohtelututkinta vanhemman osalta 	
Erotilanteet, joissa mukana kunniakulttuurikysymyksiä	
Erotilanteet, joissa asianosaisilla päällekkäin useita eri prosesseja.	Komplisoitunut tilanne, jossa yhtä aikaa meneillään esim. rikosprosessi/prosesseja, huostaanottoprosessi, oikeusprosessi/prosesseja.
Erotilanteet, joihin liittyy eri maiden lainsäädäntöä	Lapsikaappaustilanteet

Vaativien eropalveluiden asiantuntijat

Vaativien eropalveluiden ydinryhmän toimii kiinteä työryhmä, johon kuuluu lastenpsykiatrian asiantuntija, aikuispsykiatrian asiantuntija, sosiaalityöntekijä, psykologi sekä väkivaltatyön asiantuntija.

Kiinteän työryhmän tukena toimii eroasioihin erikoistunut asiantuntijaverkosto eri alan asiantuntijoista ja tutkijoista. Heitä voidaan tarvittaessa konsultoida, tai pyytää mukaan työryhmään, mikäli asiakkaan tilanne sitä vaatii.

Eroasioiden asiantuntijaverkostoon tarvitaan ainakin nuorisopsykiatrian asiantuntija, juristi, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, ammattilainen, jolla on kokemusta vaativimpien valvottujen tapaamisten järjestämisestä, neuropsykiatri, poliisi, lasten oikeuspsykiatrian asiantuntija, kulttuuri- ja maahanmuuttajatyön asiantuntija, päihdetyön asiantuntija, vammaistyön asiantuntija sekä eroasioiden parissa työskenteleviä tutkijoita.

Vaativien eropalveluiden työryhmän toimintamalli

- Perus- ja erityistasolle laaditaan arviointilomake tilanteen vaativuuden ja riskin arvioimiseksi. Lomakkeen yhteydessä kootaan yhteenveto lapsen/perheen tilanteesta. Kriteeristö toimii työmenetelmänä yksittäiselle työntekijälle. Kriteeristön avulla voi arvioida oman asiakkaan tilannetta ja palvelupolkua sekä tarvittavia toimia. Arviointilomakkeeseen liittyy myös ohjeistava muistilista siitä, mitä perustasolla pitää olla jo selvitelty ja keitä tulee olla yhteistyössä mukana. Kriteeristö/lomake edellyttää siis paikallisten toimijoiden yhteistyön käynnistämisen (tarvittaessa lastensuojeluilmoitus).
- Konsultaatiopyyntö/arviointilomake lähetetään työryhmälle, mikäli se osoittaa että näin on tarpeen toimia. Työryhmä arvioi tilanteen esitietojen (konsultaatiopyyntö) perusteella, jonka jälkeen se joko

on puhelimitse/sähköisesti yhteydessä konsultoijaan, keskustelee ja ohjeistaa, mitä perus- ja erityistasolla vielä voisi tehdä ennen kuin tarvitaan OT-keskusta mukaan

tai

kokoaa tapaamisen, jossa tehdään suunnitelma asian hoitamiseksi: Ketä tarvitaan mukaan? Miten toimitaan?

Työryhmä voi

1. Toimia konsultatiivisena taustaryhmänä perheen kanssa perus- tai erityistasolla työskentelevien ammattilaisten tukena esimerkiksi niin, että joku ryhmäläisistä jalkautuu mukaan perheen kanssa työskentelyyn, vaikka työpariksi.

2. Joissain harvinaisissa tapauksissa ottaa vaativan asiakasperheen omaksi asiakkaakseen (tällöin on luotava toimintamalli näiden perheiden auttamiseen, vrt. No kids in the middle malli, josta voisi luoda suomeen sopivan mallin. Tähän tarvittaisi monitieteistä tutkimusta, koska vaativien erotilanteiden luonteen ja dynamiikan tunnistamiseen on huomioitava ihminen psykofyysissosiaalisena kokonaisuutena sosiaalisessa ympäristössään. Mistä dynamiikassa kyse ja mitä se tarkoittaa perheiden tukemisessa ja eri ammattilaisten työssä?)

3. Antaa suosituksia ja toimintaohjeita eri viranomaisten (määriteltävä kenen pyynnöstä ja missä tilanteissa) pyynnöstä

Asiaan liittyy myös monia ilmiöitä, jotka käsitteinä ovat nousseet vahvasti esille (esimerkiksi vieraannuttaminen) mutta asiasta ei ole vielä ainakaan riittävästi tutkimusperustaista tietoa: Mitä vieraannuttaminen on? Miten sen tunnistaa? Miten sitä voisi ehkäistä/hoitaa? Kiinteän työryhmän tehtäviin kuuluu siis oleellisesti myös tutkimustoiminta.

Tampereen yliopistossa eroihin liittyvät asiat ovat vahvasti tutkimuskohteena.

Vaativien eropalveluiden tiimin ja asiantuntijaverkoston tehtäviin kuuluu myös uusien ilmiöiden havaitseminen ja ottaminen tutkittavaksi ja pohdittavaksi, kuinka ilmiöön parhaiten pystytään vastaamaan. Vastaavasti tällä hetkellä tutkimukseen perustuvia menetelmiä kaipaavia asioita voidaan tulevaisuudessa palauttaa perus- tai erityistason palveluihin, kun toimiva auttamismalli on saatu luotua.